

ממעמד זה הוא מתאושש, אחרי שהוא עובר דרך גרמניה הנאצית, שם הוא לובש, לתקופה קצרה, את מדי הוורמאכט, ומשם הוא נמלט יחד עם אהובתו, שבאה להצילו מן הגורל המר, שאליו הוביל הקונפורמיזם שלו (אפילו בין הנאצים הוא רוצה להיות כמו כולם).

הבריחה מגרמניה הופכת מיבצע יחיד במינו, כאשר זליג, במטוס גנוב, משוכנע שהוא טייס, וכך מוביל את אהובתו ואת עצמו אל החופש. הסיפור כולו מוצג בעזרת חומר ארכיוני עשיר ומגוון מן התקופה ההיא, חומר שכולל בין השאר, אפילו קטעים מתוך סרט עלילתי, שהקרישה הוליווד לליאונרד זליג בשנת 1935, ככרטיז הקריין המלווה את הדוקומנט בטון האופייני של קריינות סירטי התעודה בשנות ה-50 או ה-60, וכדי לחזק את העובדות שמסופרות על המסר, יש גם עדויות ערכניות של אנשים ידועים כמו סול בלו, סואן סונטאג וברונו בטלהיים, המרחיבים את הדיבור על התופעה ששמה ליאונרד זליג, ועל המשמעות שלה בימינו.

הימים ההם. מובן שליאונרד זליג הוא דמות שלא היתה ולא נבראה. הוא המצא כולו עליירי וודי אלן, שמגלם אותו בסרט, כאשר רעייתו, מיה פאר, מופיעה בדמות ד"ר פלטר. הסרט כולו מורכב מקטעי יומן ישנים שנבחרו בקפידה רבה, שאליהם הוסיף אלן קטעים חדשים שצילם היום, אבל דאג שייראו וייערכו בדיוק ברוח יומני הימים ההם (ראה מסגרת).

ואכן, כל מי שיראה את הסרט הגמור, גם אם ניהן בעין בוחנת, לא יוכל להבחין כלל, בין הקטעים הארכיוניים האמיתיים ובין הקטעים החדשים שהוכנסו לסרט על-ידי הצלם ועל-ידי אלן.

כמו התמונה, גם פסקול עובד באתו הפרפקציוניזם קיצוני, כדי שישמע אותנטי, אמיתי וחורק כמו בימים ההם. המוסיקאי, דיק היימן, לא רק כתב כמה שירים שהם העתק מדויק של פיזמוני שנות ה-30 וה-40, אלא טרח לתקן ולשפץ פיזמונים קיימים, (כמו שיר של חומרת פאני ברייס), כאשר הוא משתמש בחקיינות, כדי להוסיף לשיר מילים המתאימות לזליג.

גרגירי סחם. ההקלטות נעשו במיקרופונים המופעלים על-ידי גרגירי סחם, שיצאו כבר הרבה שנים משימוש, וכדי שלא יהיה אפילו צל של היסוס ביחסו של הצופה למוקרן על הבד, דרש אלן שבכל ארץ וארץ יוקלט המלווה את הסרט בשפת המקום, כדיוק כפי שהיה קורה, אילו רובר בסרט תעודי של ממש. בישראל, זהו משה טימור, שמגיש את הסיפור על איש הזיקית המהולל, שהכל שכחו כאילו על קיומו, כמו ששוכחים את כל הכותרות של עיתוני אתמול.

הסרט, שנמשך פחות משעה וחצי, יכול לספק כר נרחב לפירושים, לניתוחים ולאבחנות. החל באובייקטיביות היחסית והאמינות המופקעת שיש לסרט תעודי — כי הרי זליג הוא סרט תעודי לכל דבר, ומי שימצא אותו בעוד כמה מאות שנים ולא יידע את הסיפור שמאחרי הקלעים, לא יחשוך כלל שמדובר במיכרוק. גם אם זליג אינו סיפור אמיתי, אין זה מוריד כהוא זה מן הערך של הדברים הנאמרים באמצעותו, והם רברים כיבדי משקל, גם אם הטון הוא קליל והומוריסטי.

מרובר כאן על רצון קיצוני להשתייך, על דעת-קהל הפכפכה שניתן לשנותה במחי יד, על ניצול מוכי גורל כמיפלות לראווה, על תהילה מווייפת, ואפילו על היחסות של החלום

באמת לא

הכרחי

נסיון רצוי, אבל לא הכרחי (רביחן, תל-אביב, אנגליה) — אילו היו מציגים סרט כזה בליל חורף, בטלוויזיה, אין ספק שרוב הצופים היו יוצאים מרוצים, מתייכים והולכים לישון שבעי-רצון. אם צריך לצאת במיוחד מן הבית כדי לראות אותו ולעבור את כל נתיבי היסורים שכרוך בכך (הוצאות דלק, חנייה, תור, ואולי דוח חנייה) — זה כבר עניין אחר.

מדובר בתמונת הווי המתרכזת במלון-נופש כפרי, באנגליה. הסרט מתחיל כאשר סטודנטית צעירה מגיעה לשם, לעבודת קיץ, והוא מסתיים כאשר היא חוזרת, בסוף פרק הזמן שהקציבה לעצמה, כשהיא בטוחה יותר בעצמה, בוגרת יותר ושלמה יותר.

במהלך הסרט ניתנת לצופה ההודמנות להכיר את כל צוות עובדי המלון, המלצריות, הטבחיים, השרותיים, המנהלים וכל השאר, הטיפוסים השונים והיחסים ביניהם מתוארים בהומור קליל וחביב. החל מן הסהרורי ההומוסכסואלי, דרך המלצרית ההיסטרית שהיא עדיין בתולה ומתקרבת לגיל 40 ועד לרבי-הטבחיים המתור אחריו הסטודנטית בכל מיני ארוחות-פאר שהוא מגיש לה אחרי העבודה. בין הדמויות האחרות, יש מלצר אלים שמכה את אהובתו, כאשר אינו מתנה עימה אהבים, במיטה שהיא מחלקת עם חברה לעבודה, ומלצרית שמצטננת כל העת, משום שהגבר בחייה מוציא אותה מדי לילה אל חוף הים, שם הם מתעללים בחיך הטבע הצונן. למרות שכל הדמויות חושבות ללא חרף על מין, בסרט הזה,

אליזבת אדמונדס: מין שמרני

הרי הבימאי, איש טלוויזיה ותיק בשם מיטר דאפל, הוא שמרני מאוד בגישתו, ומה שהוא מראה לא היה מעלה אפילו את לחץ-הדם של הרב הראשי.

לסצינה אחת הוא אולי היה בכל זאת מתנגד, זאת סצינה שבה אחד מפירחי הטבחיות מתוודה לפני הסלצרית על נטיותיו החמוסכסואליות והיא מסרבת בעדינות לשמש שפן-נסיונות לבדיקת אמיתות הנטיות הללו.

כל זה אינו מרתק במיוחד, מחכים או מרחיב את הדעת. זה לא סבל, אבל גם לא חוויה גדולה.

לא

די בכך

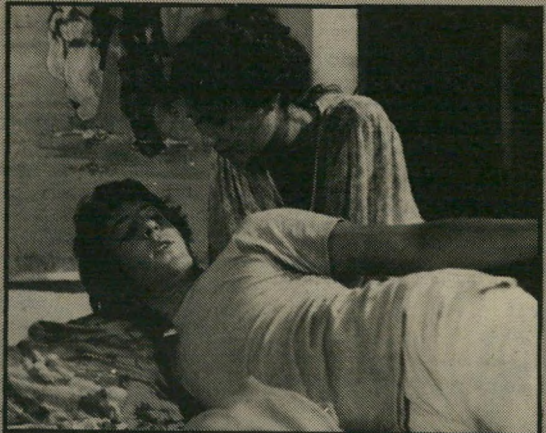
מגש הכסף (פריז, תל-אביב ישראל) — קל מאוד לקבל את הדברים שחסדט הזה אומר, קשה לקבל את הדרך שהוא אומר אותם.

כל קוראי העולם הזה מודעים היטב למצב הפוליטי באזור שלנו, לשחיקה של אנשי השלום הנתונים בין שירותי-הביטחון מצד אחד ובין הקיצונים הערבים מצד אחר; להפיכת ערביי השטחים לעבדים מודרניים, להקצנת החלה בין הימין והשמאל בישראל, וכיוצא בזה. סירטו של יהודה ג'אד" נאמן, מנסה להדגיש שוב תופעות אלה, תוך שילובם במיסגרת דראמטית של סרט מתח פוליטי.

וכאן טמונה הבעיה — כי הסרט אינו מותח — ומה שנוגע לפוליטיקה, הוא מסתפק בתיאור מצב נתון, ולא בדינאמיקה שהובילה אליו או טובילה ממנו וחלאת.

ראשית, הוא מתנהל כולו על מיי-מנחות, כאשר התסריט אינו מצליח ליצור את המתח, למרות הגיבונים החיצוניים של קולנוע אפל" אמריקאי. העלילה מתנהלת על מי מנוחות. בסירבול רב, ואין בה די אירועים לסרט באורך מלא. הדמויות בנויות כצללים מדברים, וזה יכול להיות אפקטיבי רק אם השחקנים העומדים מאחוריהן הם בעלי אישיות חזקה דיה, כדי להשלים את כל מה שחסר בתסריט. אלא שבין האדישות של ג'די גוב, והמבוכה של דליה שימקו, עושים רוב השחקנים רושם, כאילו לא נוח להם בתפקידים שנטלו על עצמם, ואין יד סמכותית אשר תכפה עליהם כיוון מסוים.

הדיאלוגים אינם מטייאים בידם, משום שהם קרובים יותר

דליה שימקו וג'די גוב: אדישות ומבוכה

לדיקלומים מאטר לדיבור שוטף וטבעי של צעירים ישראלים כיום, וסצינה אחת, שבה חוקר צוות פסיכיאטרים את גיבור הסרט, היא דוגמה קיצונית לכך.

ואולי משום כך, הטיפוס המשכנע ביותר בסרט הוא דווקא יוסי פולק, הנעזר בנזכרות הטבעית החזקה שלו, בחלוצות המיוחדת ובתנועות המדודות, כדי נגמם את איש השב"כ הישראלי.

הסרט אומנם נעשה מתוך כוונת טובות לומר דברים נכונים, אבל לא די בכך כדי להחזיק צופי קולנוע באינרס.

תדרוך

חובה לראות

תל-אביב — מסיבת הנישואין, אני אוהב אותך כרמן, משמעות החיים, שובו של מרטין גר, נהר הבזף, לפתע ביום ראשון, ירושלים — אני אוהב אותך כרמן, יול, חיפה — מאש, לפתע ביום ראשון.

תל אביב

★★★★ מסיבת הנישואין (פאר, פולין) — תמונה נוקבת של חברת שפע מתנוונת באדישות גדולה. ההתייחסות היא אולי לפולין, אבל ההשלכות נכונות גם במערב.

ירושלים

★★★★ יול (רון, תורכיה) — המישה אסירים יוצאים לשבוע חופשה, ובדרכס הניתה נחשפת בפני הצופה תמונה עגומה, כואבת, נוקבת, ביקורתית אבל אנושית מאוד של תורכיה.

חיפה

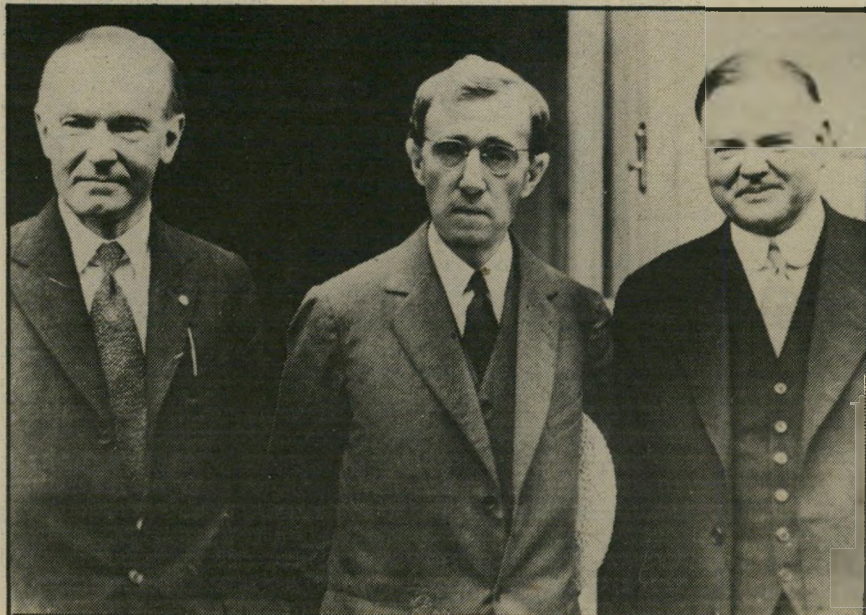
★★★ מאש (אמפיתיאטרון, ארצות-הברית) — הסאטירה המפורסמת של רוברט אלטמן על רופאים בקו האש, במילחמת ויאטנאם מיועדת לבעלי קיבות חזקות.

האמריקני ומושגי הגבורה והכבוד שבו. נראה שדווקא מרכיבים אלה שיכנעו אנשים כמו בלו, סונטאג או בטלהיים, לשתף פעולה במישחק ולהעיד מול המצלמה, נראיונות המזכירים מאד את אדומים, על משמעותה של רמות פיקטיבית, שהיא ממשית לא פחות מן הדמויות האמיתיות. זאת ברוח אמרתו של ג'ון פורד: "כשהאגדה היתה עדיפה על המציאות, הדפסו את האגדה".

הדיקטאטור הגדול. אם אלן קר קידות למישהו מן הקולנוענים הנערצים עליו, הרי הוא עושה זאת לצ'רלי צ'פלין, בתיזכורת של הדיקטאטור הגדול או בהעלאת כל מישפטי האכזחה שלהם צ'פלין נפל קורבן (אפילו השמות הפרטיים של הגברות המאשימות אותו באכזחה לילדיהן, והים לנשים שהיו בחיי צ'אפלין).

מעל לכל, אסור לשכוח שזאת קומדיה והסצינה המצחיקה ביותר בסרט כולו היא כאשר רואים את זליג ניצב בשורה שנייה, מאחורי היטלר הנאום במינכן, ומנפנף בידו בכיישנות אל עבר אהובתו — הרופאה, שאותה זיהה בין ההמונים.

אבל, כמו תמיד אצל אלן, ההצחקות הן, בעצם, אמירות רציניות. ואכן זהו סרט עלילתי שהוא אמין יותר מכל סרט תעודי, וסרט תעודי שהוא מרתק יותר מרוב הסרטים העלילתיים. האשלייה מושלמת.

ליאונרד זליג בין קאלווין קולידג' והרברט הובר פעלולים גאונים של צלם ובימאי